

Moderní výukové metody

Čím větším množstvím kanálů je informace nabízena, tím lépe se zapamatuje, protože se v mozku uloží na různých místech.

Obecnou snahou moderních výukových metod je poskytovat studentům co nejširší škálu kanálů, kterými lze informace získávat, a cíleně vyvolávat situace, kdy tyto informace používají, čímž si je trvale osvojují.

Autoři Marco Siegrist a Horst Belz rozdělují moderní výukové metody do 5 skupin. Podobné dělení v tomto kurzu nepoužíváme, avšak uvedeme je, protože poskytuje řadu zajímavých vhledů a systematický přehled.

Didaktický výzkum přinesl poznatek, že cíle a obsahy, metody a prostředky a sociální formy lze sice popisovat odděleně, v realitě vzdělávání se s nimi však vždy setkáváme v jednotě. Neexistuje obsah, který by se dal zprostředkovat bez nějaké metody, a neexistuje žádné zprostředkování bez média, byť by to byla jenom řeč. Uvedené oblasti se navzájem podmiňují a jsou ještě také závislé na těch, kteří se mají vzdělávat, na jejich schopnostech a umění učit se a také na sociálních danostech v dané skupině.

Novější vyučovací metody nepochybně vyžadují zpočátku intenzivní práci, mnohé z nich jsou použitelné pouze na základě vlastních zkušeností a talentu k práci s novými metodami, některé metody jsou také spojeny s určitým rizikem. Interaktivní procesy se mohou vymknout kontrole, ovšem úspěch u účastníků vždy opravňuje k použití nových metod. Učení pomocí nových metod přináší jak učitelům, tak studentům mnohem více radosti z učení a úspěšnost dalekosáhle převyšuje tradiční metody výuky jak při konkrétním využívání naučené látky, tak v trvalosti jejího uchování v paměti.

1. Informativní metodika

Informační metody jsou určeny k tomu, aby se z informací staly znalosti. Znalost je vždy zpracovaná informace. Zatímco tradiční informativní metody jsou orientovány na levou hemisféru (logika, symbolické myšlení, řeč, lineární úvahy), novější metody se snaží zapojovat hemisféry obě (pravá = nelogické, intuitivní myšlení, fantazie, celostní úvahy a tušení, gesta, mimika, praktická činnost), takže více nebo méně oslovují všechny tři učební typy. Propojením řečového a obrazového myšlení jsou koordinovány mnohostranné možnosti obou polovin mozku. Tím se zbystří paměť, zvýší koncentrace a získá přehled.

U všech informativních metod je třeba věnovat pozornost následujícím bodům:

Názornost: Informace musí být názorné a opírat se o zkušenost studentů.

Opravdovost: Informace je účinná, jestliže dokáže „strhnout“, když je znát, že za ní učitel stojí.

Vlastní činnost: U studentů má být vyvolána aktivita a mají být vedeni ke kladení otázek. Musí se umožnit přestávky na přemýšlení.

Jednoduchost: Čím obtížnější je téma, tím jednodušší by měla být řeč. Student musí rozumět tomu, čemu se učí.

Jasnost: Učitel by měl vybrat několik ústředních pojmů, aby student poznal, co je důležité, a aby měl přehled.

Živost: Informace mají být zprostředkovány živě, tzn. ne ritualizovaně, ale pokaždé novým způsobem.

Otevřenost: Otevřenost znamená, že neexistují žádné nezvratné zákonitosti. Student může spolurozhodovat, orientovat se podle problémů a ptát se.

Smysluplnost: Studenti musí vidět smysl v tom, co přijímají jako informace.

Soulad: Informace by měly mít obecnou platnost a obstát před vědeckými poznatky.

Využitelnost: Informace musí být pro studenty přijatelná a použitelná. Má být tím, co si studenti chtějí a mohou odnést.

Důležitost: Studenti by měli poznat, co je pro ně důležité, tzn. že učitel by měl uvádět obsahy v soulad s potřebami studentů, aby se pro ně stávaly subjektivně důležitými.

Příklady metod:

- kvíz (na způsob pořadu Risk)
- audiovizuální přednáška
- dohledávání informací v médiích
- myšlenkové mapování

2. Narativní metodika

U narativních metod je nejdůležitější řeč. Jejich prostřednictvím se mají účastníci naučit slovně vyjadřovat a slovy adekvátně vystihnout problémové situace. Prostřednictvím strukturovaných forem informací se má zvýšit kompetence ústního jednání a řešení problémů. Studenti se učí také dotazovat na postoje a mínění ostatních, oceňovat je, zároveň zdůvodňovat vlastní názory a uznávané hodnoty.

Kromě toho se zvyšuje schopnost argumentace a verbální schopnosti při potenciálních konfliktech. Tak přispívají tyto metody ke zvýšení pocitu vlastní hodnoty.

Metody:

- práce v malých skupinách a následné prezentace výsledků
- beseda s odborníkem (např. na problematiku migrace, se sociálním pracovníkem apod.)
- beseda s příslušníkem marginalizované skupiny
- sněhová koule (každý individuálně zpracuje úkol, svůj výsledek pak konzultuje ve dvojici a ta se snaží nalézt společné řešení, totéž pak pokračuje ve čtveřici atd.)
- případová analýza (např. analýza důvodů k udělení azylu konkrétnímu uprchlíkovi)
- diskusní metody
- názorová škála

3. Operativní metodika

Operativní metodika staví do popředí metody, které mají umožnit rozhodování, akci, trénink. Popisuje postupy, které mohou podpořit celostní učení tím, že operacionalizují emocionální a celostní učení. Tento postup podporuje učení vyhovující činnosti mozku, přičemž pomáhá skupině i jedinci rozhodovat, provádět akce a nacvičovat konkrétní situace. Rozmanité mezilidské závislosti v životě jsou tak zbavovány složitosti tím, že se rozčlení a stanou se přehlednější a snadněji uchopitelné.

Metody:

- simulační hry (např. Co s židlemi?)
- prožitkové aktivity (Večírek)
- hraní rolí

4. Integrativní metodika

Integrativní metodika zahrnuje všechny celostní metody. Vedle metod, které mají objasnit vztahové roviny, se používají i metody pomáhající udržet rovnováhu mezi aktivitou a klidem, metody k aktivaci obou polovin mozku a metody „vztahující se k realitě“. Jejich základem je ucelený obraz člověka, který je protiváhou k oddělování těla a ducha, kognitivních a afektivních procesů. Integrativní metody se snaží oslovit člověka v jeho celistvosti, se všemi jeho intelektuálními, tělesnými i emocionálními stránkami.

Metody:

- interval (přerušeni dlouhotrvající jednotvárné činnosti, možno vyplnit volným psaním, postupným vyjádřením názorů, četbou krátkého textu s příbuznou tematikou apod.)
- relaxace pomocí řízeného napínání a uvolňování svalů
- různé typy ice-brakerů a worm-upů (uvolnění atmosféry, resp. „zahřátí na provozní teplotu“)

5. Intuitivní metodika

Intuitivní metodika umožňuje spontánní duchovní postižení problémů a jejich řešení. Řešení problémů není založeno na znalosti nebo zkušenosti, ale dochází k němu na základě pocitů, „vnitřních vnuknutí“. Intuitivní metody oslovují převážně pravou polovinu mozku a vedou k intuitivním řešením. V dosavadním vzdělávání byla tato metodika trestuhodně opomíjena, a tím bylo zanedbáno také mnoho kreativních přístupů k řešení.

Pomocí cíleného uplatnění intuitivních metod účastníci jednak poznávají nové věci o sobě a o svém rozpoložení, jednak získávají také přístupy k dosud neznámým mechanismům řešení tím, že se učí pozorněji naslouchat svým vnitřním hlasům a účelně jich využívat při zpracování problémů. Intuitivní metodika je podporována hudbou a obrazy.

Metody:

- brainstorming
- meditace
- vizualizace (studenti se pohodlně usadí a učitel je provádí tichým hlasem představami na příjemné téma)
- relaxační poslech hudby

Zdroj: upraveno podle Belz, H.- Siegrist, M.: **Klíčové kompetence a jejich rozvíjení**. Praha 2001.